

د افغانستان د علومو اکاډمي د پښتو خطي نسخو تحليلي څېړنه

څېړنيز شريف الله دوست

ه.ش ۱۳۹۹

د افغانستان
د علومو اکاډمي
د پښتو خطي
نسخو تحليلي څېړنه

څېړنيز شريف الله دوست

**An Analytical Study on Pashto
Manuscript in Academy
of Sciences Afghanistan**

Research Assistant Sharifullah Dost

ISBN 978-9936-661-09-7

2020

د افغانستان اسلامي جمهوري دولت

د علومو اکاډمي

د بشري علومو معاونیت

د پښتو څېړنو بین المللي مرکز

د خوشحال څېړنې انستیتوت

د افغانستان د علومو اکاډمي د پښتو

خطي نسخو تحلیلي څېړنه

د کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم: د افغانستان د علومو اکاډمي د پښتو خطي نسخو تحليلي خپړنه

ليکوال: خپړنيار شريف الله دوست

لارښود استاد: خپړنپوه زلمی هېوادم

خپړندوی: د علومو اکاډمي، د اطلاعاتو او عامه اړيکو رياست

ايډېټور او مهمتم: خپړنوال رحمت الله هوتک

لومړی چاپ: ۱۳۹۹ هـ . ش

د چاپ ځای: الهام نبی زاده، کابل - افغانستان

د چاپ شمېر: ۵۰۰

:ISBN ۹۷۸-۹۹۳۶-۶۶۱-۰۹-۷

د چاپ ټول حقوق د افغانستان له علومو اکاډمي سره خوندي دي

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لیکلی

سرلیک

مخ

د لارښود استاد نظر.....أ

سریزه ۱

لومړی څپرکی

د موضوع شالید ۵

د پښتو ۱۰۸ قلمي نسخو لنډه پېژندنه ۷

دوهم څپرکی

د افغانستان د علومو اکاډمي د کتابخانې د پښتو خطي نسخو فهرست (لومړۍ برخه

زړې نسخې)..... ۱۱

تفسير، حديث، تجويد، سيرة النبي ۱۱

التفسير قرآن الشریف ۱۳

تجويد خزانه القراء ۱۵

تفسير والضحي ۱۷

خزانه القرى ۱۸

دافع الفقر ۲۰

د حضرت محمد(ص) ۲۲

(معجزات - شمایل نامه)..... ۲۲

(معجزات، نورنامه، وفات نامه) ۲۳

دُالمجالس ۲۵

د قرآن عظیم الشان تفسير ۲۷

٢٩	 د محمد (ص) د وفات كيسه
٣١	 ذخيرة القراء
٣٢	 ذخيرة اقراء (د رسالو مجموعه)
٣٤	 سيرت النبي (ص)
٣٦	 ضابطة تجويد
٣٧	 معجزات
٤٠	 دُرا المجالس (دُر نايب)
٤١	 معراج النبي ص
٤٣	 معراج نامه
٤٨	 مناجات
٤٩	 مناجات سرور عالم
٥٠	 نعت
٥١	 نورنامه
٥٣	 نورنامه (معراج النبي ص)
٥٦	 ياقوت السير
٥٩	 فقهې او تصوفي آثار
٥٩	 اسرار العارفين
٦٥	 ايمان نامه
٦٦	 تذكرة د علم
٦٨	 جنت الفردوس
٧١	 جنت الفردوس
٧٥	 خلاصة المريدين
٧٦	 خوف القلوب

۷۸.....	د حضرت عیسی (ع) کیسه
۸۰.....	د کریمداد شعرونه
۸۱.....	د کندهار مزارونه
۸۳.....	د کندهار د سیدانو مزارات
۸۴.....	دیني مسایل
۸۶.....	رشیدالبیان
۹۴.....	شرعة الاسلام
۹۵.....	فوايد شریعت
۱۰۶.....	کافیه وصله پښتو شرحه
۱۰۶.....	جلد اول
۱۰۷.....	کتاب الحج
۱۰۹.....	کعب الاخبار
۱۱۰.....	کلمات وافیات
۱۱۰.....	(د کریمداد د شعرونو شرحه)
۱۱۱.....	مخزن الاسلام
۱۵۰.....	مفتاح الفرائض
۱۵۱.....	(د کریمداد د اشعارو شرحه)
۱۵۲.....	مقصود المؤمنین (له پښتو ترجمې سره)
۱۵۴.....	منهاج العابدین
۱۵۶.....	نافع المسلمین
۱۵۹.....	هزار مسایل
۱۶۲.....	دیوانونه او منتخبات
۱۶۲.....	د اسلم لوني دېوان
۱۶۳.....	د بابوجان دیوان

د پيرمحمد کاکړ دېوان	١٦٨
د جانان فدوي دېوان (څلورم جز)	١٧٠
د جانان فدوي دېوان	١٧٢
د جديد دېوان	١٧٣
د جزیل کاکاخېل شعرونه	١٧٥
د خوشحال خان خټک دېوان	١٧٦
د خيرالله دېوان (دوهمه برخه)	١٨٢
د رحمان بابا شعرونه	١٨٣
(د ملا اختر د بياض برخه)	١٨٣
د رحمان بابا دېوان	١٨٤
د سيد کمال د شعرونو ټولگه	١٩٣
د عبدالرحيم هوتک دېوان	١٩٤
د فدوي دېوان	١٩٨
د کاظم خان شيدا دېوان	١٩٩
د محمد نور شعرونه	٢٠١
د مستخلص الحقايق، د شعرونو پښتو ژباړه	٢٠٢
د ملا پيرمحمد قندهاري دېوان	٢٠٣
د ميرزا دېوان	٢٠٥
د ميرزاخان دېوان	٢٠٦
دېوان حبيب	٢٠٧
شرح اشعار مستخلص الحقايق	٢٠٩
فضل نامه	٢١٠
گلدسته	٢١٢
محبوب الصالحين	٢١٥

منهاج العابدین	۲۱۶
نیرنگ عشق	۲۱۸
حکایتی آثار	۲۱۹
آدم خان او درخانی	۲۱۹
جنگنامه امامین	۲۲۱
جنگنامه امامین	۲۲۳
د زقوم قصه	۲۲۴
سیف الملوک او بدری جماله	۲۲۵
سیف الملوک او بدری جماله	۲۲۷
شهزاده بهرام او گل اندامه	۲۲۸
لیلا و مجنون	۲۳۰
یوسف زلیخا	۲۳۱

مجموعی

مجموعه (نورنامه، وفات نامه، مناجات)	۲۴۱
(نورنامه، د حضرت عیسی قصه)	۲۴۷
مناقب او مناجات (د محمد گل، رکن الدین ابن مُنیر)	۲۵۸
(د حضرت رسول الله شمائل نامه، د محمد فهیم نورنامه، د بابو جان قصیده	
سُریانۍ)	۲۶۳
ژبني، هنري، تاريخي، طبي آثار او	۲۶۵
پښتو عروض	۲۶۵
تحفة الامير	۲۶۶
د خوشحال طب	۲۶۷
د منطق سُلَم العلوم پښتو شرحه	۲۶۹
د منطق ضابطه	۲۷۰

طوب خوشحال خطک (ختک).....	۲۷۲
قواعد القرآن.....	۲۷۳
قواعد پلټن.....	۲۷۵
دوهمه برخه	۲۷۷
فقهې او تصوفې آثار.....	۲۷۷
د عقد شرکت د شریعت او قانون په رڼا کې.....	۲۷۸
دېوانونه او منتخبات	۲۸۱
د پښتو د لرغونې او اوسني ادب منتخبات.....	۲۸۲
د پښتو د اوسني ادب انتخاب.....	۲۸۴
د حضرت ولي د شعرونو ټولگه.....	۲۸۶
د داعي عبدالحنان کلیات.....	۲۸۷
د زړه راز.....	۲۸۹
صالح فکرونه	۲۹۰
(دېوان).....	۲۹۰
حکایتي آثار	۲۹۲
ارمانجن.....	۲۹۲
د پښتون سید جمال الدین خاطرات.....	۲۹۳
د پښتو لنډې افسانې.....	۲۹۵
د پکتیا اولسي او فولکلوري کیسې.....	۲۹۶
د پکتیا نکلونه.....	۲۹۷
د لنډو کیسو مجموعه.....	۲۹۸
اقتصادي قاموس.....	۳۰۰
اقتصادي قاموس.....	۳۰۱
الصحافة.....	۳۰۳

- ۳۰۴.....پښتو انگلیسي قاموس
- ۳۰۵.....پښتو سفر نامې او دهغو داستاني ځانگړتیاوې
- ۳۰۶.....پښتو مصادر
- ۳۰۸.....پښتنی کهول
- ۳۰۹.....پوهان (د هېواد د مشاهېرو سوانح)
- ۳۱۰.....ميان عمر څمکنی
- ۳۱۰.....په افغانستان کې د اسلام د ظهور تاريخ
- ۳۱۳.....په اولسي سندرو کې داشخاصو، ځايونو او قبيلو
- ۳۱۳.....تشریحي نوملیک
- ۳۱۵.....په اولسي سندرو کې د اشخاصو، ځايو او قبيلو تشریحي نوملیک
- ۳۱۶.....تشریحي نوملیک
- په وروستیو پېړیو (۲۰-۱۸ م) کې د مقاومت په ادبیاتو کې د پښتو لیکوالو او
- ۳۱۸.....شاعرانو ونډه
- ۳۱۹.....جوامع الکلام
- ۳۲۰.....خوشحال پوهنه
- ۳۲۲.....د افغانستان تاريخ د اسلام د مخه (اول جلد)
- ۳۲۳.....-(دوهم ټوک)
- ۳۲۵.....د افغانستان د (۱۹) قرن تاريخ
- ۳۲۷.....د افغانستان منظوم تاريخ
- ۳۲۷.....(د تېمور شاه او زمان شاه دوره)
- ۳۲۸.....د پښتني قبيلو د خېلونو قاموس
- ۳۲۹.....د پښتو ژبې په پرمختگ کې د استاد قیام الدین خادم دریځ

لومړۍ فصل

- ۳۳۱ د موضوع پس منظر
- ۳۳۱ د پيرمحمد کاکړ او شمس الدين کاکړ په دېوانونو کې بديعي صنايع
- ۳۳۲ د ځاځي ميدان ولسي نکلونه
- ۳۳۴ د ميرويس نيکه او احمد شاه بابا تاريخ
- ۳۳۴ (څلورم جلد)
- ۳۳۵ د ترکيې حکومت عوام
- ۳۳۶ د پاروميزاد مېړونه
- ۳۳۸ د پښتو اصطلاحات او محاورې (دوهم ټوک)
- ۳۳۹ - (درېم ټوک)
- ۳۴۰ د پښتو پر املاء څېړنه
- ۳۴۱ د پښتو جامع المصادر
- ۳۴۲ د پښتو مفصل گرامر
- ۳۴۴ د پښتونولۍ د لارې مشال
- ۳۴۵ د تيرا د اپريدو يوه تاريخي څېړنه
- ۳۴۶ د تيرا د اپريدو يوه تاريخي څېړنه
- ۳۴۶ د خزندو ټولنه
- ۳۴۷ د ځيگر او صفراوي ناروغيو څېړنه
- ۳۴۸ د ژوند دود
- ۳۵۱ د صفاريانو، سامانيانو او غزنويانو منظوم تاريخ (اووم ټوک)
- ۳۵۲ د فيض محمد اخوندزاده ژوند او تأليفات
- ۳۵۴ د علم النفس موادو کارول او په ټولنه باندې د هغو ناوړه اغېزې

۳۵۵	د نحوی یا د کلام د جملو او خبرو کولو علم پېژندنه
۳۵۶	د نویو پېړیو تاریخ (اول ټوک)
۳۵۷	- (دوهم ټوک)
۳۵۹	- (دریم ټوک)
۳۶۰	- (خلورم ټوک)
۳۶۱	دودونه
۳۶۲	روح الاعتدال
۳۶۳	روهيله پښتانه
۳۶۵	سوچه پکتیا
۳۶۶	علم النفس او د هغه آثار په تربیه او تعلیم کښې
۳۶۷	غایة الانسان
۳۶۹	صرف نحو پښتو
۳۷۰	گرامر پښتو
۳۷۱	اجزای کلام
۳۷۱	فصل اول
۳۷۱	اسم
۳۷۲	لودي پښتانه
۳۷۳	له پښتنو سره دبابر اړیکې
۳۷۵	مجموعه لغات پښتو
۳۷۵	(دري، پښتو قاموس)
۳۷۶	ملي ژوند
۳۷۸	نواب امير خان سالارزی
۳۷۹	ولسي لوبې

درېم څپرکی

د علومو اکاډمي د کتابتون د موجودو پښتو منظومو او منثورو خطي نسخو توضیحي	
اوتحللي څېړنه	۳۸۱
د موجوده خطي نسخو د اهميت څرنگوالی	۳۸۱
اصلي نسخې	۳۸۲
الف: مسوده نسخه	۳۸۳
ب: هغه نسخې چې د مؤلف تر نظر لاندې ليکل شوې دي	۳۸۳
ج: سماع شوې نسخې	۳۸۴
د: له بلې نسخې څخه ليکل شوې نسخه	۳۸۴
د خطي نسخو ازميښت	۳۸۴
د فرهنگي مطالعاتو په برخه کې د دغو نسخو ونډه	۳۸۶

څلورم څپرکی

د علومو اکاډمي د کتابتون د پښتو خطي نسخو علمي او هنري ارزښت	۳۹۹
الف. علمي ارزښت	۳۹۹
د موجودو خطي نسخو کاغذ، خط او نورې ښېگڼې	۴۰۸
مأخذونه	۴۱۸

د لارښود استاد نظر

د اثر معرفي:

د پروژې نوم : د افغانستان د علومو اکاډمي د پښتو خطي نسخو تحليلي څېړنه.

بشپړوونکي شريف الله دوست

د پروژې هدف : د څېړنيار علمي رتبې ته د جگېدو لپاره

مخونه : شاوخوا ۴۴۰

د بشپړولو کال : ۱۳۹۷ هـ. ش

لارښود: سرمحقق زلمی هېوادم

د پروژې جوړښت:

دا پروژه پر څلورو څپرکو کې اوډول شوې ده، په پيل کې يې مقدمه او په پای کې يې نتيجه او پېشنهادونه اود مأخذونو فهرست راغلي دي. دوهم څپرکی چې د دې پروژې اساسي برخه جوړوي په دوو برخو وېشل شوی، په لومړۍ برخه کې يې د افغانستان د علومو اکاډمي د زړو خطي نسخو او په دوهمه برخه کې يې نوې يا د معاصرې دورې خطي نسخې معرفي شوې دي. په دې څپرکي کې د علومو اکاډمي په کتابخانه کې موجودې شاوخوا ۲۶۰ زېږې او نوې نسخې پېژندل شوې دي. لومړۍ، دريم او څلورم څپرکی يې د پروژې مربوط تحقيقي او تحليلي موضوعات رانغاړي.

د موضوع اهميت:

د کتابشناسۍ او نسخه شناسۍ مربوط آثار، معنا د چاپي او خطي نسخو فهرستونه د علومو د بېلابېلو څانگو محققانو ته د مأخذونو پر لور د رهنمايي لپاره د څراغ ارزښت لري او همدا علت به وي چې د څېړنې د ميتودولوژي ځينې پوهان دا وړ د څېړنې لومړنۍ گام بولي. د نړۍ د علمي مراکزو هغه کتابخانې چې خطي نسخې لري، د خپلو خطي نسخو د معرفي لپاره نسخه شناسان او فهرست سازان گوماري، کلونه کلونه پرې کار کوي او په نړيوالو ژبو يې ترجمې تر سره کوي. زموږ د اکاډمي د کتابخانې پښتو، دري او د نورو ژبو نسخې بايد ډېر پخوا فهرست او معرفي شوې وای خو زموږ خلک او د سيمې او نړۍ علمي او فرهنگي مجامع له دې ادبي او علمي ذخيرې خبر شوي وای.

اوس چې د دې ذخيرې يوه برخه په دې پروژه کې معرفي شوې ده، يو ارزښتمن کار او د دې پروژې اهميت ثابتوي. زه پيشنهاد کوم چې دا گټه وړه پروژه په انگريزي ژبه ترجمه شي او له پښتو متن سره يوځای، ډېر ژر چاپ شي، خو يې د استفادې زمينه پراخه شي.

د پروژې د معرفي روش:

د خطي نسخو د معرفي او فهرستولو درې روشونه معمول دي، يو مختصر، بل متوسط او دريم تشریحي. ښاغلي شريف الله دوست د اکاډمي د کتابخانې د خطي ذخيرې د پښتو برخې هره نسخه د فهرست سازۍ د متوسط روش مطابق تشریح او توصيف کړې ده. ده دا کار د فهرست سازۍ له معاصرو روشونو سره سم سرته رسولی دی او دروش په تطبيق کې بريالی دی.

له پروژې د استفادې موارد:

له دې پروژې د فرهنگ د مؤسسې د بېلو بېلو څانگو کارکونکي استفاده کولای شي او د ادب او علم د ځينو څانگو محققان مأخذو ته رهنمايي کوي.

د ليکلو سبک او د بيان شېوه:

د پروژې د ليکلوشېوه روانه او د تحقيقي پروژو د بيان او ارائيې له روش سره برابره ده. مطالب يې صريح او روان بيان کړي دي او له دې جهته هم زما په پوهه کوم مشکل نه لري.

نتيجه او پيشنهاد:

لوړ بيان ته په پاملرنه په زغرده ويلای شم؛ د دې پروژې سرته رسول له يوه کال نه زيات وخت ته اړه لرله دا چې ښاغلي دوست دا کار په يوه کال کې سرته رسولی د قدردانۍ وړ او په تکميل کې يې بريالی دی؛ نو ځکه زه پيشنهاد کوم چې د دې پروژې د بشپړتابه له امله دې ښاغلی دوست ته د افغانستان د علومو اکاډمي د څېړنيار په توگه د علمي رتبه تثبيت شي.

په درناوي

سرمحقق زلمی هېوادم

سريزه

پښتو د نړۍ د ژبو په کتار کې يوه لرغونې ژبه ده، چې ځينې ژوندي ژبني مشترکات يې اوس هم موږ په همزولو ژبو سانسکريټ، اوستا، زړه پارسي او نورو ژبو کې لرو. پښتو ژبه په خپل ايجادي ټاټوبي آريانا، روه، خراسان او افغانستان کې راتوکېدلې، تکاملي پړاوونه يې تېر کړي او په نننۍ بڼه تر موږ پورې رارسېدلې ده. دا ژبه ډېر لرغونی شاليد لري او حتمي يې تر ميلاد او اسلام وړاندې خطي آثار درلودل، زموږ سره يې دا مهال تر ميلاد او اسلام وړاندې مدونې او مکتوبي نسخې نه شته، خو د علامه عبدالحی حبيبي په اند يواځې په ۵۵۰ ق. م کې د بېستون په کتبه کې څو پښتو پارکي شته او دوهم لاس "میلنده پهنو" اثر (۱۹۰ ق. م) په زړه پښتو ليکل شوی و او په پالي ژبه يې ژباړه شتون لري. تر دې وروسته په اسلامي دوره کې د سلېمان ماکو د تذکرة الاولياء او د پټې خزانې د نسخو په راپيدا کېدو سره د پښتو ادب د نظم او نثر مخينه تر دوهمې هجري پېړۍ پورې ورسېدله. دا چې افغانستان د سوبو او مرچلو وطن دی، د تاريخ په اوږدو کې د سياسي او نظامي کړکېچونو له امله يې ډېر پښتو خطي آثار له منځه وړل شوي دي. چې ښې بېلگې يې د مقدوني سکندر (۳۲۹ ق. م) له راتگ سره د لوی مذهبي او فرهنگي کتاب اوستا چې د دوولس زرو غوايانو پر پوستکو ليکل شوی و، سوځېدل ښوولای شو.

همداسې د عربو په لښکر کښيو کې د تکفير په نوم تر اسلام وړاندې شته مذهبي او فرهنگي آثار وسوځول شول او يا هم خپرې يا سيندونو ته واچول شول. په راوروسته کې د غزنويانو او غوريانو په خپلمنځي شخړو کې د غزني او بښت کتابتونونه وسوځېدل، په تعقيب يې په اوومه هجري پېړۍ کې د چنگيزيانو او اتمه هجري پېړۍ کې د گود تيمور په تاراکونو کې د پښتو ژبې ډېرې خطي نسخې او آثار له منځه ولاړل. همداسې په انگرېزي استعمار کې له بده مرغه ووايو که له نيکه مرغه چې سلگونه پښتو خطي نسخې تر برېتېش موزيمه يووړل شوې. په راوروسته وختونو کې هم په ناقانونه توگه پښتو خطي نسخې گاونډيو هېوادونو ته او له هغو ځايونو څخه نورو هېوادونو ته يووړل شوې چې لاهم دا لړۍ جريان لري. له نيکه

مرغه چې د پښتو سلگونه خطي نسخې لا هم په لاس کې لرو چې يو تعداد يې د افغانستان په ملي آرشیف او يو شمېر يې د افغانستان د علومو اکاډمي په کتابتون کې ساتل کېږي او يو تعداد يې د ځينو ليکوالو په زيار راټولې شوې او په خصوصي کتابتونونو کې خوندي دي.

زموږ د يوې کلنې پروژې موخه د افغانستان د علومو اکاډمي د پښتو خطي نسخو فهرست جوړول، خصوصيات ښوول، تحليل او توضيح ورکول وو. دا دی په دې برخه کې مو دوه سوه شپيته پښتو خطي نسخې له خصوصياتو او توضيحاتو سره راوړي او معرفي کړې دي. دلته زموږ علمي چاره پر دوو لويو برخو وېشل شوې چې لومړۍ برخه زړې او پخوانۍ نسخې دي او دوهمه برخه يې نوې نسخې يا د شلمې ميلادي پېړۍ اړوندې خطي نسخې دي چې د علومو اکاډمي د غړو او يا هم د نورو پوهانو په خپلو گوتو کښل شوې مسودې نسخې هم په کې شاملې دي. د افغانستان د علومو اکاډمي په کتابتون کې څه کم څلور سوه خطي نسخې ساتل کېږي. چې دې برخه کې يې شاوخوا دوه سوه اتيا نسخې په پښتو ژبه دي. د دې نسخو د هر اړخيزې معرفۍ لپاره کومه هڅه نه ده شوې، دا لومړی ځل دی چې د افغانستان د علومو اکاډمي پښتو خطي نسخو معرفي په فهرستي، توضيحي، تحليلي او توصيفي توگه کېږي. په دې کار سره مو موخه دا ده چې وکولای شو دا نسخې د علم او ادب مينه والو ته وروپېژنو او هم ورڅخه د گټې اخيستنې لاره پرانيزو.

د خطي نسخو د معرفي ډېر لږ فهرستونه جوړ شوي دي. خو دا کار لکه څنگه چې اړتيا ده هغسې په هر اړخيزه توگه نه دی شوی. په دې اثر کې د افغانستان د علومو اکاډمي د خطي نسخو د پښتو برخې، فهرست او خصوصيات او د نسخو متني بېلگې را اخيستل شوې، وروسته يې علمي، ادبي، فرهنگي او هنري ارزښت ته کتنه شوې ده او پر پايلې سربېره څو وړانديزونه هم راوړل شوي دي. زموږ دا کار له يو شمېر ستونزو سره مل و. د خطي نسخو کار خورا ستونزمن دی، په دې کې يو زيات شمېر نسخې ناقصې دي. يا يې د سر پانې لوېدلې يا هم پای او اخر نه لري او

يا هم په کې له منځه پانې لوېدلي دي، ځينې نسخې د بې احتياطي په وجه لنډې شوي، وينوخورلې، دود وهلې دي، مثال له ونې يې ميوه خوړلې ښاخ يې ورسره مات کړی دی.

له پاڼو او متن سره يې هم ډېره بې احتياطي شوې ده. په متن کې خپلسرې ليکنې شوې، پاڼې يې خپرې شوې دي، بل دا چې پښتو نسخې له نورو نسخو سره گډې دي، بېلې نه دي شمېره شوي، د نورو په منځ کې يې موندل ستونزمن دي. د ځينو نسخو به نيمه برخه پښتو او نيمه دري يا عربي وه، د دې لپاره بايد د دري او عربي ژبو نسخې هم کتل شوې وای، بل داچې چې په يوه شمېره دوې، درې څلور حتی پنځه نسخې هم ثبت شوي دي مثال: د جنت الفردوس په نوم څلور نسخې په ۲۳۵ شمېره کې ثبت شوي، په ۲۲۴ شمېره کې دوې نسخې ثبت دي، چې دلته يې بېلتون د الفباء په ترتيب شوی دی. څېړنه د توضيحي، تحليلي حتی ځينې ځايونه د مقاييسوي ميتود پر بنسټ شوې ده.

متن ټول څلور څپرکي، يوه سريزه، پايله، وړاندیزونه او مأخذونه لري. لومړی څپرکی د موضوع شاليد ته ځانگړی شوی دی، په دوهم څپرکي کې موجوده نسخو ته فهرست جوړ شوی، په درېم څپرکي کې د منظومو او منثورو خطي نسخو توضيحي او تحليلي څېړنه او د خطي نسخو اهميت او په فرهنگي مطالعاتو کې يې ونډه ښودل شوې ده. په څلورم څپرکي کې د موجوده نسخو علمي او هنري ارزښت ښوول شوی دی. څېړنيز کار په دې ډول دی چې لومړی هره نسخه په بېل کارت کې فهرست شوې ده، په دوهم گام کې يې موضوع ښودل شوې، په درېمه مرحله کې يې خصوصيات ښودل شوي دي، په څلورمه مرحله کې د نسخې د متن له سر او پای څخه متني بېلگې رااخيستل شوې دي، په پنځمه مرحله کې ځينې نسخې د اړتيا له مخې له چاپي نسخو سره پرتله شوي دي، په شپږمه مرحله کې د ټولو نسخو تحليل شوی دی، علمي، هنري او فرهنگي ارزښت يې ښودل شوی دی او د مأخذونو په ليکلو پای مومي.

په دې لاره او چاره کې د خپل لارښود استاد څېړنپوه زلمي هېوادمېل صاحب
څخه د زړه له تله مننه کوم چې په دې يوه کلن تحقيقي جريان کې يې راسره بې
درېغه مرستې او صادقانه لارښوونې کړي او زما تېروتنې يې په ورين تندي او پوره
زغم را سمې کړې دي، همداسې د څېړنوال حبيب الله رفيع صاحب څخه مننه کوم
چې دې لاره کې يې ښې مشورې را کړې دي، تر څنگ يې د خپل مرکز د ټولو غړو
او نورو ټولو هغو استادانو منندوی او دعاگوۍ يم چې په دې برخه کې يې راسره
خپل توان نه دی سپمولی.